

Stephanus Ma
LB

TAALBOND-STUDIE

1914.

Inleiding en Aantekeningen op

Jonathan's „Waarheid en Droomen”

EN

STARING'S VERZEN

DOOR

J. KAMP - POTCHEFSTROOM.

„UNIE LEES- EN STUDIE-BIBLIOTHEEK”

Uitgave van „Het Westen”-Drukkerij, Bus 196, Potchefstroom.

1914.

612/5367

„Waarheid en Droomen“.

JONATHAN'S „WAARHEID EN DROOMEN”.

JONATHAN EN Z'N BOEK.

In het Hoofdstuk „*Losse bladen uit de geschiedenis van het boek*” vertelt de schrijver ons o.a. hoe een vurig vereerder van Jonathan eens een verre tocht maakte expres om hem te horen preken en persoonlijk te zien.

Hij komt daar in de kerk; de prediker treedt op, en... de belangstellende kerkganger zet wijd-verbaasde ogen op, mompelt zo iets van: „*Leugenaar!*”, stapt de kerk uit en rijdt weer huistoe. Waarom? De man zag zich lelik bedrogen: Uit al wat Jonathan in z'n boek van zichzelf vertelt en laat vermoeden had de man de indruk gekregen, dat die geliefde auteur „zoal geen oude paai, dan toch een man van jaren zijn moest, met een deftig erentfest, ja, een min of meer ouderwets voorkomen, een *Uncle Toby* in een Hollands kleed.....” Maar wat kreeg hij te zien in plaats daarvan? In plaats van „een bedaagde, bedaarde oude vrijer” klom daar de kansel op „een jeugdige borst, een jonkman, niet veel meer dan een kwarteeuw oud; en zich voordoende met de eigenaardige levendigheid, vlugheid, vurigheid aan die bruisende leeftijd eigen”!

Nu durven wij gerust een weddenschap aan te gaan, dat elke lezer van Jonathan's boek, die verder van de auteur niets weet, *dupe* van dezelfde vergissing worden zal.

Al deze gemoedelike, bedachtzame, het-leven-een-beetje-betranende beschouwingen: afkomstig uit hart en

hoofd van een „jonkman van ongeveer 25 jaar, vol levendigheid, vlugheid en vurigheid, eigen aan die bruisende leeftijd”—dat is voor ons, kinderen van de 20e eeuw, wel wat zwaar om te verduwen! We hebben bedenktijd nodig, om 't met die tegenstelling te kunnen vinden.

Toch ligt de verklaring niet al te ver weg. 't Was een heel andere tijd, toen Jonathan z'n boek schreef, dan de tijd waar we nu in leven. 't Is maar een afstand van een 70-tal jaren, maar wat een sprong hebben in die tijd de Europeese volken gemaakt; een hele kultuur-sprong. Daar heerst nu een heel andere geestesgesteldheid onder de mensen dan toen. 't Was met Jonathan in dit opzicht niet zo erg als met velen van zijn jeugdige tijdgenoten, maar groot- en gewichtig-doend, ver over z'n jaren heen—dat is hij toch ook. Wel spreekt hij zelf van de „bruisende leeftijd” van 25 jaar, doch „bruisend” is er voor ons maar min, in heel z'n boek. 't Is alles zo rustigjens en mak, zo'n beetje oude-paai-achtig.

Maar zo *was* Jonathan, en voor z'n tijdgenoten was hij welkom in die gestalte, (al kon die ene kerkganger het contrast tussen de vaderlike toon en de jonkmansjaren niet klein krijgen). Z'n boek heeft dan ook een snelle opgang gemaakt. In 't begin even snel als hetgelijktijdig verschenen, veel levendiger, boek de *Camera Obscura* van „Hildebrand” (N. Beets). Maar 't duurde niet al te lang of 't ongelijk succes van die boeken begon een kenmerk te worden van de toen sterk veranderende geestesgesteldheid der mensen. Hildebrands boek had de kiem van de nieuwe geest in zich; daarom bleef zijn succes groeien met de jaren. Jonathan's boek leefde helemaal uit de geest van de bijna-uitgeleefde periode, en daarom ging z'n succes dalen, en is 't nog steeds dalende. De levens-aanschouwing van

onze tegenwoordige mensheid wordt al meer vreemd aan de geestesgesteldheid waaruit Jonathan's bespiegelingen zijn opgekomen. Voor ons zijn er heel wat pagina's in, waar wij nu op onze beurt, en naar onze maatstaf, van zeggen: „*tout y est moutonné*”. (Zie blz. 101).

Jonathan is werkelijk oud geworden; hij heeft de leeftijd van 84 jaar bereikt; 't was een genot de sympathieke dromer gade te slaan, toen hij in z'n hoge jaren kwam: die vredeig-mooie grijskop, wiens levendige ogen getuigden van steeds onverzwakte belangstelling in het omringende leven.

En toen, in die jaren, heeft hij 't zelf waargenomen, hoe de waardering van z'n eens zo algemeen geliefd papieren kind begon af te nemen. Met onbevangingheid, hoewel niet zonder weemoed, spreekt hij daarvan in 't bovengenoemde Hoofdstuk (blz. 400 en 401).

Maar dat nu, om al die redenen, Jonathan's boek geheel-en-al verwerpelijk zijn zou als studie-objekt voor onze tijd, beweren wij niet.

In dat boek ligt een rijke schat van taal-materiaal! Jonathan's zeggingswijze is kalm en vlakweg, maar ze is tegelijkertijd van een onberispelijke zuiverheid, van een doorzichtige helderheid, die beide een grote bekoring behouden óók voor ons. En in de studie van zulk Hollands ligt heel wat profijt.

Ook zal de student wel de ervaring opdoen, dat de belangstelling in de inhoud bij tweede en derde lezing gaat winnen. Dan gaat men, al beter, waarden de rake levensziening in tal van die bespiegelingen.

* * *

De man, die onder de schuilnaam van *Jonathan* als proza-schrijver optrad, was de toenmaals ongeveer 25-jarige predikant Johannes Petrus Hasebroek. Hij was ge-

boren in 1812 en stond toen hij begon te schrijven, als predikant in het prachtig bos- en duindorp Heilo. Hoe hij tot z'n eerste publicatie overging, m.a.w. hoe het boek *Waarheid en Droomen* in de wereld kwam, vertelt hij ons zelf uitvoerig op blz. 385 v.v.

Oud was hij niet, toen hij begon die oud-doende artikelen te publiceren, maar wèl is het overeenkomstig de werkelijkheid, als hij zich daar voorstelt als een vrijgezel (*Bachelor*, zeggen wij !)

In z'n „*Haarlemsche Courant*” verklaart hij, dat er eens uitzicht bestaan zou hebben op een advertentie :

Getrouwd :

JONATHAN.....

en

BETSY.....

maar dat dit alles voorbij is. En in „*Het Album*” lezen we, hoe hij het portret van de liefste vriend zijner jeugd daaruit wegnam, omdat het onderschrift „*Semper idem*” hem ergerde. „Geen mens op de wereld heeft mij het honderdste gedeelte van het leed berokkend, dat mij van deze eenmaal geliefde hand werd aangedaan. Hij ontroofde mij.....”

Deze beide gegevens behoren niet tot het *Droomen*-maar tot het *Waarheid*-gedeelte van het boek. In z'n tweede gemeente Breda, in 1847, is Hasebroek in het huwelijk getreden met een patriciese jonkvrouw.

Vervolgens was Hasebroek predikant te Middelburg (in Zeeland) en laatstelijk in Amsterdam van 1852 tot 1883, toen hij emeritus werd. In 1896 is hij gestorven.

Hasebroek heeft ook verzen geschreven. Maar wat van

zijn proza slechts tot zekere hoogte geldt, kan van z'n verzen zeer beslist gezegd worden, nl. : zulke literatuur heeft haar tijd gehad!

Meer blijvende waarde zit er dan ook in enkel ander proza-werk van zijn hand. En daaronder wel 't meest in de uitstekende studie, die hij geschreven heeft over de dichter Da Costa, van wiens „Kompleete Dichtwerken" een uitgave verscheen onder zijn toezicht; voorts in tal van andere geschriften als : „De God des Hemels en de Bergen der Aarde", boeken, die om hun wèl-vloeiend en wèl-klinkend proza nog steeds gewaardeerd blijven.

DE STUDIE VAN HET BOEK.

Bij tweede en derde lezing—zeiden we reeds—zal de student àl meer gaan waarden het mooie van verscheidene van Jonathan's bespiegelingen; zoals daar zijn : de levensechte tekening van de morele uitwerking van armoede, de stil-aandoenlike levens-aanschouwing van „De Huisklok", de eigenaardige tekening van menselven in „Ruiten troef", enz. enz. Daar zijn heel wat paragrafen in deze schetsen, waar de aandacht van de student bij stil staan zal. En we kunnen niet nadrukkelijk genoeg aanraden, dat hij al zulke gedeelten door lezen en herlezen, als indrinke, zich eigen make, om ze dan—na korter of langer tijd—uit de herinnering weer op te schrijven. Deze praktijk zal de student tot de ervaring brengen, dat het in zich-opnemen van wèl-geschreven gedachten altijd gepaard gaat met de annexatie van een goed deel van de taalschat, waarin ze vervat zijn. Zo

wordt de groei van het innerlik taalvermogen bevorderd; iets, wat oneindig veel hoger staat en profijteliker is dan alle uitwendige aanleerderij.

Met „Aantekeningen” zijn wij schaars geweest. Alleen waar wij dachten, dat een woordenboek of geen, of geen voldoende, toelichting geven zou, hebben wij een opheldering geplaatst.

Als een student de boven-aangegeven koers volgt, zal hij komen tot—wat het werkelijk zijn moet—eigen studie van het *boek-zelf*. En die studie betekent heel iets anders dan 't angstvallig naspeuren van alle namen en naampjes, zinspelingen en zinspelinkjes, vreemde woorden en woordjes, die in 't boek voorkomen.

DEZE ELFDE DRUK.

Wat ook onze persoonlijke opinie van Jonathan's boek zijn moge, wij kunnen niet ontkennen, dat een gevoel van ergernis ons bekreep, toen we de elfde druk, zoals die nu onder ons rondgaat, in handen kregen.

Gedrukt op zo'n ordinair papiertje, en..... wemelende van drukfout op drukfout in pagina op pagina — waarlik zo'n degradatie heeft dit boek niet verdiend!

Wij hebben 't boek gekend in de deftige edities van zijn bloeitijd; we herinneren ons nog levendig de indruk van de pracht-editie op kostbaar papier, met roodleren band en verguld op snee. Zie, dat was een bijna *aristokratische* verschijning. Die toon bleef ook nog tamelijk wel gehandhaafd in de volgende edities. Maar wat ons nu als elfde druk in de volks-uitgave in handen gestopt

wordt, is niet alleen on-aristokraties, maar zeer bepaaldelijk *plebéjies*.

De *Camera Obscura* van Hildebrand is tot-vandaag-toe het eigendom gebleven van haar eerste uitgevers, de deftige firma Bohn in Haarlem, die eveneens de eerste uitgaven van *Waarheid en Droomen* bezorgde. Maar Jonathan's boek is door de erfgenamen van die firma verkocht, en nu laatstelijk in handen gekomen van de heren Gebrs. Cohen. Aan deze firma kan niet de verdienste ontzegd worden van veel goede boeken in knappe en goedkope edities verspreid te hebben, maar nu hebben ze 't te bont gemaakt.

Zo'n degradatie had Jonathan's boek niet verdiend. Met jammerte zien wij het aan, en.....de Afrikaanse student zal de moeite er van dragen.

't Gaat natuurlijk niet aan, hier een rectificatie te geven van al de drukfouten die we—al lezende—aantekenden. Zoals daar zijn :

Op blz. 6 geven in pl. v. *vegen*.

„ „ 7 ik mijne gedachten in pl. v. ik *in* mijne gedachten.

„ „ 8 onwillekeur in pl. v. *onwillekeurig*.

„ „ 13 als gij hen gelooft in pl. v. als gij hen gelooft, *is*.

„ „ 17 aankondigen in pl. v. *aankondigingen*.

„ „ 67 bescheinen in pl. v. *beschijsnen*.

„ „ 68 opreizen in pl. v. *oprijzen*.

Wij vestigen net de aandacht van de student er op om te waarschuwen.

AANTEKENINGEN.

„DE HAARLEMSE COURANT.”

effecten—Rentegevende aandelen in Staatsleningen of grote ondernemingen op gebied van handel en industrie.

rara-folia—zeldzame bladen.

Varinas.—een soort van tabak, zoals ook *portorico* e.a.

hieroglyphisch cachet. *Hieroglyphen*: het oude figuurschrift van de Egyptenaren dat lange tijd onontcijferbaar was. *Cachet*—stempel.

blad van Enschedé.—andere naam voor de Haarl. Cour., want de familienaam van de uitgevers was *Enschedé*, toen en nu nog.

livraison.—aflevering.

wetgevende Kamers.—De „wetgevende macht”, het Parlement in Holland bestaat uit twee Kamers, een Eerste en een Tweede Kamer; ongeveer zoals in Engeland Hoger en Lager Huis.

een Kandeel.—Kandeel is een warme drank van melk, wijn, ei, kaneel en suiker; meestal gedronken bij feestelijke gelegenheden.

Madonnabeeld.—Beeld van een vrouwelijke Heilige; dikwels net: Mariabeeld.

vampyr.—Bloedzuigende vleermuis.

l'Alternative nous flatte guère.—De verwisseling is helemaal niet vleierend voor ons.

floersen lamfer.—Van de hoed afhangende rouwsluier; lange, smalle strook van rouwgaas, op de volgende bladzijde ook *krip* genoemd.

Père-la-Chaise.—groot kerkhof van Parijs.

- Bolwerk*.—de wallen en schansen van een vesting.
Blazoën.—adelik wapenschild.
Heraldicus.—beoefenaar van de Heraldiek d.i. de kennis van de wapenschilden.
Mausoleum.—praalgraf.
Cenotaphe.—grafteken, opgericht ter ere van iemand, die elders begraven ligt; 't woord betekent letterlik : ledig graf.

„DE HAARLEMSCHE COURANT”.

(Vervolg.)

- Gans bloed*.—Basterdvlöök uit de tijd van de dichter Huygens.
Panacé.—wondermiddel tegen alle kwalen. In 't boek staat *panacè*; dat is verkeerd, de laatste lettergreep is een zuivere ee-klank.
Kolombijntje.—een soort van zoet gebak.
bekken.—bekken-vormige koperen plaat, waarop de omroeper slaat.
Harlekijns pak.—Harlekijn of Hansworst is de persoon, die—in een bont pak gestoken—de rol van een dwaas speelt.
dolende Ridder.—Ridder, uitgetogen op allerlei strijd-avontuur.
Christino's en Carlisten.—Tijdens de regering van Koning Ferdinand VII in Spanje ontstond over de troonsopvolging een burgeroorlog (1833—1840) tussen de *Carlisten* of aanhangers van Don Carlos, 's Konings broeder, en de *Christino's* of aanhangers van Maria Christina, 's Konings gemalin.
Ledeman.—meer bekend als *ledepop*.

Lijst.— In de zin : „*dat zij de lijst, die aan haar voeten ligt.....* enz. moet verstaan worden, dat *lijst* hier bedoeld is als de *gevellijst*, vroeger door de zuil ondersteund en gedragen.

Erfhuis.—boelhuis.

Lares en penates.—de huisgoden.

Penetrale.—binnenst heiligdom.

Een hofje.—Een stichting tot huisvesting en verzorging van minvermogene oude lieden. Zulk een inrichting vertoont gewoonlijk een groot vierkant binnenplein (min of meer tuin), omringd door kleine huisjes, of lange rijen kamertjes, op de manier van de buitenkamers in onze grote hôtels.

ab intestato.—intestaat, of zonder testament.

Par droit de naissance.—Krachtens geboorterecht.

Slacht.—Zoek deze bet. van slachten op in uw woordenboek.

Homo sum etc.—Ik ben een mens, en niets menselijks is mij vreemd.

Logogryphen.—woord- of letterraadsel; woord, dat met verzetting van letters andere woorden geeft.

Stal van Augias opruimen.—een buitengewoon moeilijk en onaangenaam werk doen, en het doen op een snelle en afdoende manier, zoals Herkules in één dag de stal van koning Augias reinigde, waar 30 jaar lang, zonder de minste schoonmaak 3000 beesten in gestaan hadden.

Karthuizer.—monnik van de Karthuizer orde.

„HET ALBUM”.

Dupe. (spreek uit als een Holl. woord)—slachtoffer.

Consigne (spr. konsienje).—teken, sein.

Sourdine.—verdover, demper op de kam van een viool, om de toon te verzwakken.

Les amis de mes amis sont mes amis.—De vrienden van mijn vrienden zijn mijn vrienden.

Vrouwen van Endor.—Moet zijn : *Vrouw*. (Zie 1 Sam. 28.)

Horoskooptrekker.—iemand, die uit de stand der sterren de toekomst voorspelt.

Fantasmagorische voorstellingen.—Tooverachtige beelden en voorstellingen, verkregen door met spiegels en andere kunstmiddelen het gezicht te misleiden : (*Bamberg* was een beroemd Hollands goochelaar.)

Polichinel.—Zie boven : Harlekijn, Hansworst.

Papier sans fin.—Papier zonder eind.

D.O.M. *Deo optimo maximo*, aan de beste en opperste god gewijd.

De Stoa.—Grieks-wijsgerige school, wier aanhangers *Stoïcijnen* genoemd worden : mensen van strenge en sobere levenstoon.

Fecit ofdeliniavit.—Gedaan of getekend. Eén van deze twee woorden schrijven kunstenaars wel op hun werk, en dan volgt daaronder hun naamtekening.

Crayonneeren.—tekenen in *crayon*, zwart krijt.

Et tu Brute!—De woorden, die Julius Caesar verwijtend gericht zou hebben tot zijn vriend Brutus, toen hij ook hem onder zijn moordenaars zag.

Semper idem.—altijd dezelfde.

Apostaten.—afvalligen.

Defunctus.—overleden.

„DE HUISKLOK”

Memento.—gedenk!

Réveille.—De *réveille* blazen : de trompet blazen tot opstaan, zoals 's morgens in de kazernes gedaan wordt.

Le diner est servi.—De tafel is gereed.

Fuit.—voorbij!

Aanspreker.—Een man, die rondgaat om kennis te geven van een sterfgeval. Destijds was hij gekleed in zwart plechtgewaad, waartoe o.a. behoorde een *steek* of een hoge hoed met afhangende „floersen lamfer”.

Secrétaire.—eigenlijk : geheimkast, een kast met tal van grote en kleine schuifladen en andere bergvakjes.

Trumeau.—Konsoltafel, zoals men dikwels onder grote spiegels ziet.

Uitdragerswinkel.—Winkel, waar tweedehands goedjes worden ingekocht en verkocht.

Vliering.—Zolderkamertje.

Hora ruit.—Het uur is voorbij.

Erentfest.—verouderd woord : eerbied-afdwingend.

Contrefaçons.—namaaksels.

Vriend Hein.—volkstern voor de Dood.

Perpetuum mobile.—eeuwigdurende beweging.

Père.—Vader, Pater.

MUZIEK.

Hinc illae lacrimae!—Vandaar al die tranen!

Symphonie.—veelstemmig muziekstuk voor instrument.

Aria.—zangstuk, voor één stem.

Polyhymnia.—Godin van de zangkunst.

Melomanie.—manie voor zang en muziek.

Astyanax.—De schrijver zinspeelt hier op 't afscheid van Hector en Andromache, die daarbij haar zoontje Astyanax op de arm had. Doch Homerus vertelt van Andromache, dat zij „door haar tranen lachte” maar niet van Astyanax.

Allegro, Andante, Adagio :—muziektermen, het tempo aangevende.

Sylphen.—feeën, elfen.

Euphemisme.—verschonende, verbloemende term voor iets, dat men niet gaarne bij zijn rechte naam noemt, als b.v. *ontslapen* voor *sterven*. Zo geeft Staring ons in 't begin van *Jaromir* een *euphemistische* omschrijving van een vilderswerf, en in „De Twee Bultenaars” van een bult.

Amphion.—„De Griekse godenzoon, die—naar de versregels van Huygens—

„zingende den steen dwong,

En 't vroolycke gebouw van Thebes muur.

aan-één zong”.

Ontvangers.—wel te verstaan: *belasting*-ontvangers.

L'or n'est qu'une chimère.—Goud is maar een schim, een voorbijgaande glans.

Aber die Seele spricht nur Polyhymnia aus.—Maar de ziel kan alleen *Polyhymnia* uitspreken.

La-derniere pensée musicale.—De laatste muzikale gedachte. Een beroemd muziekstuk van Weber.

Ranz des Vaches.—Een melodie, die de Zwitserse veewachters spelen op de cornemuse, een instrument, dat veel lijkt op de Schotse bag-pipe. Om de uitwerking, die deze melodie op de berg-zwitsers heeft, is zij beroemd geworden. In de tijd, toen talrijke Zwitserse regimenten in dienst waren van de Franse Koningen, moest het spelen van die melodie verboden worden, omdat zij tal van soldaten tot desertie aanzette of anderen in zo'n diepe melancholie stortte, dat er dikwels zelfmoord op volgde.

Vole annoncée.—„Vole maken” is in het omberspel al de trekken halen. En wanneer dit van te voren gezegd is, spreekt men van *vole annoncée*.

Hombre, Quadrille.—Twee soorten van kaartspel.

Spadille.—Term van het kaartspel.

Attische zetten.—De Atheners van de Griekse bloeiperiode zijn onder de volken beroemd geworden om hun fijn vernuft. Vandaar dat al wat uitmunt in vernuft, sierlijkheid, smaak enz. nog altijd gekenmerkt wordt als *Attisch*, naar het schiereiland *Attica*, waarop Athene gelegen is. Men spreekt ook van *Attisch zout*: geestigheid. v. Lennep, de romanschrijver, was ook een tijdlang lid van de Tweede Kamer. Zijn redevoeringen en opmerkingen waren daar zeer gewild om hun geestigheid. Nà hem werd door hetzelfde kiesdistrikt een groot-industrieel, een zoutzieder, afgevaardigd, die maar grof en plomp in zijn woorden was. Dit gaf aan een der Parlementsleden aanleiding tot de opmerking, dat het distrikt S. vroeger Attisch zout naar de Kamer gezonden had, en nu maar net gewoon huis- of keukenzout.

Alcibiades, een Atheens generaal, beroemd om zijn schoonheid en z'n schitterende geestesgaven. Vandaar dat zijn naam spreekwoordelijk geworden is, en men spreekt van „*een Alcibiades*”.

Diana en Actreon.—Twee figuren uit de Griekse Mythologie. Zulke beeldspraak, ontleend aan de Griekse godenleer, was sinds de tijd van de Renaissance algemeen in alle literaturen. Ook onze beste 17e eeuwers als Vondel, Hooft hebben gemeend daarmee hun dichtelijke voorstellingen te veredelen. Maar wij, in onze tijd, hebben genoeg van die geleende veren-pronk. Al die Olympiese goden en godinnen zijn, naar de rommelzolder verwezen, in de hoek waar 't versleten speelgoed ligt. Bij onze moderne dichters en proza-schrijvers zo goed als niets meer daar van. En zo is het ook

niet nodig verdere toelichting te geven op 't geval van Diana en Acreon, waarop hier gezinspeeld wordt.

Philippica.—Strafrede, boetepreek; zo genoemd naar de strafreden, door de Atheense redenaar Demosthenes gehouden, om zijn volk te waarschuwen tegen de geheime bedoelingen van Philippus van Macedonië.

Souper (spr. Soepée, *Soupeur* is een drukfout).—Avondmaaltijd.

Elegie.—Klaagzang.

Diogenes.—Van Diogenes, de Griekse wijsgeer, wordt verteld, dat hij eens op klaarlichte dag met een lanstaarn door de straat liep, en—om verklaring gevraagd—antwoordde: ik zoek mensen.

Bastion.—wallen, fortificatie.

Junctis pedibus.—met gebonden voeten.

Bastille.—de grote staatsgevangenis in Parijs, die tijdens de Franse Revolutie verwoest en leeggehaald werd.

Fallacia optica.—gezichtsbedrog.

Nathan.—de profeet Nathan.

Tantalus, koning van Phrygië, die zich de wraak der goden op de hals gehaald had, en die in de onderwereld gedoemd was honger te lijden, terwijl heerlijke vruchten boven z'n hoofd hingen; en dorst, terwijl hij tot de hals toe, in heerlijk fris water stond. Deze ontleende beeldspraak is zo algemeen geworden, dat zelfs het werkw. *tantaliseren* gevormd is.

Champêtre.—landelik.

In effigie.—in beeld.

Tout y est moutonné (spr. toet-i-è-moetonné).—Alles is verschaapt!

Arcadië, een van de liefelijkste herdersgewesten in Grie-

kenland. Daarom spreekwoordelijk geworden. *Arcadiës* noemt men : wat natuurlijk, lieflijk, vredig is.

En miniature (spreek en uit als *an*).—In 't klein.

Epicurist, een „lekker-lever”.

„SINT-NICOLAAS”.

Sint-Nicolaas, is een kinderfeest ter herinnering aan de Bisschop St.-Nicolaas van Myra in Lycie, die een warm kindervriend geweest moet zijn.

Reeds weken vóór de feestdag ziet men een keur van industrie en kunst prijken in de winkelvensters en zijn naam zweeft en leeft op duizend, duizend monden.

Dat is precies zoals wij hier gewoon zijn met de Engelse manier van Kerstmis vieren. Daar komt het St.-Nicolaasfeest veel mee overeen. 't Is een drukke uitwisseling van geschenken, zowel van de groten onderling als voor de kleinen. Doch een aanmerkelijk onderscheid ligt hierin, dat het St.-Nicolaasfeest vol geheimzinnigheid is. In 't biezonder voor de kleinen, zolang ze nog naïef genoeg zijn, om aan de werkelijke persoon van St.-Nicolaas te geloven, en hem, die er voor speelt, ook werkelijk daarvoor te houden. Die speler komt op, rinkelende met een keten, tot verschrikking van alle kleinen van wier gedrag geen goed rapport gegeven kan worden. Alle kinders zijn er op uit, een goede indruk te maken op de gewaande Sint. De heilige man wordt verondersteld zijn rondreis te doen op een oud grauw paard; en overal waar hij afzaalt moet de trouwe viervoet zolang verzorgd worden. De *gard* is de roede, bestemd voor de rug van de bengels,

die zich gedurende het afgelopen jaar niet goed gedroegen.

Vandaar de versregels :

't Heerlik avondje is gekomen

't Avondje van Sint-Niklaas.

Vol verwachting klopt ons hart :

Wie de koek krijgt, wie de gard?

Maar ook voor de groten is hetzelfde kinderfeest nog altijd vol geheimzinnigheid. Want ook zij krijgen geschenken, en ook hen gaat dat herhaalde belgeklingel aan, waarvan de Dichter De Génestet ons zo echt de spanning en agitatie laat gevoelen, als hij die „schel op Sint-Nicolaas' vergelijkt met een „toverfluit." En die geschenken zijn, in dozen of soms grote kisten, meer weggestopt dan ingepakt. Uitgezocht en uitgevist moeten ze worden uit allerlei rommel, die er omheen gepakt zit. Heeft men na lang zoeken en snorren één of meer dingen van waarde gevonden, dan heeft men zijn..... „surprise" (verrassing.) Die naam van surprise is te meer van pas, omdat men nooit rechtstreeks te weten komt, wie de schenker is. Dat gaat alles op de naam van de goede Sint.

Champignon (spr. sjampinjon).—paddestoel; hier in de bet. van *woekerplant*.

Balthazar Bekker.—Een 17e eeuwse predikant, schrijver van een boek „De betooverde wereld."

Invalide.—Oud soldaat.

Cendrillons. (spr. Sandriljon).—Assepoester.

Saturnus.—Volgens de oud-romeinse overlevering: de oudste Koning van Latium, onder wiens heerschappij Oud-Rome zijn „gouden eeuw" doorleefde.

„HET LEGAAT.”

Arlequin.—Zie boven : Harlekijn, enz.

Rubens.—beroemde Ned. schilder uit de Middeleeuwen.

Baender-négligé.—*Négligé* is eenvoudig *huis-*, meer bezonder *ochtend* kleding.

Jean qui pleure et Jean qui rit.—Jan die huilt en Jan die lacht of Heracliet en Democriet (blz. 119).

„Daar Heracliet om schreien most,
„Most Democriet om lachen”. (Poot).

Mastklimmerij.—een deel van volksfeesten in Nederland: prijzen moeten afgehaald worden uit de top van een hoge, gladgesmeerde mastpaal.

Père noble.—De toneelspeler, die de rol van de (wijze en edele) vader vervult.

Eek.—azijn.

In u viel het nooit, is stellig een drukfout voor : *u viel het nooit in.*

En avant seul (spr. an-avan-seül).—een commando bij 't dansen.

Kwijtbrieven, wat wij *kwitanties* noemen. De puristen, d.w.z. de mensen, die 't Hollands helemaal van vreemde woorden zuiveren willen, gebruiken in onze tijd weer het mooie en sprekende woord *kwijtbrief*.

Daguerrotype, de vroegste fotografeer-kunst, uitgevonden door de Fransman Daguerre (1838).

Du courage! enz.—Moed! Moed! Er zijn altijd nog vrienden.

Maestoso en *moderato.*—Muziektermen, die het tempo aangeven.

Nuances.—Schakeringen.

Contingent.—aandeel.

Die op zijn valhoed.—In Jonathan's tijd en veel later nog, droegen de kinders in Holland en elders, zo gauw ze begonnen te lopen, een eigenaardig soort hoedjes van twijghout gevlochten, en zo gevormd, dat zij bij een mogelijke val van 't kind z'n hoofd beschermden.

Tafelstoel.—Kinderstoel.

Toucher là, mon ami!—Raak dáár, praat zó, mijn vriend!

Met molentjes lopen, een Hollandse volksterm voor: niet heel goed bij z'n verstand zijn.

De Tooverfluit, een opera-stuk; *paillettes*—goudlovertjes.

Xantippe, de berucht geworden twistzieke vrouw van Socrates. Vandaar: een „kwaaivrouw” in 't algemeen.

Helicon.—De Muzenberg uit de Griekse godenleer.

Beurtman, of beurtschipper: vrachtschipper, heen en weer varende tussen verschillende plaatsen. De Schrijver bestempelt hier de Dood als zo'n beurtschipper; z'n boot noemt hij de Snelheid, de kapitein heet *Mors*: —dood.

Hoe het wilde zwijn.....enz.—Wilde zwijnen, herten, sperwers (roofvogels), en duiven zijn veelvuldig voorkomende, symboliese figuren in de adelijke wapenschilden.

Roturier (spr. ro-tu-rjé) burgerman. *Heraut,* bedoeld is: wapenheraut.

Potentaten.—Machthebbers, vorsten.

Lex non scripta.—Ongeschreven wet.

Ramplaçant, plaatsvervanger. Als iemand door loting aangewezen was, om soldaat te worden, kon hij vroeger voor geld een ander man in z'n plaats stellen (remplacant). Nu kan dat niet meer. Er is nu in Holland evenals in Duitsland, Frankrijk en over geheel het continent persoonlijke dienstplicht. Rijken zowel

als armen, aanzienliken zowel als geringen moeten een tijd lang hun soldatenpakje dragen.

Eikenkrans is het ereteken voor *burgerverdienste*, zoal de *lauwerkrans* voor de uitmunters in spel en lichaams oefeningen.

De Dedels en Fagels.—Twee patriciese families, die zich verdienstelijk gemaakt hebben in de dagen van 1813 toen Hollands onafhankelijkheid hersteld werd. Aan dezulken kent men een eikenkrans toe.

Hamilcar.—Aanvoerder van de Carthagers in hun eerste oorlogen tegen Rome. Hij liet z'n zoon Hannibal onverzoenlike haat tegen Rome zweren. En Hannibal is dan ook de meest geduchte bestrijder van Rome geworden.

In Parenthesi—tussen haakjes.

Flacon.—Eau-de-Cologne botteltje.

Vademecum.—Algemene vraagbaak.

Pourque son nom, etc.—Opdat zijn naam zoeter mocht klinken in huis, gaf men hem een welluidende naam.

Overstelpt.—Er staat op blz. 167: overstelpt *aan* dankbaarheid, moet zijn: *van* dankbaarheid.

Raphael, Corregio, Da Vinci.—Beroemde Italiaanse schilders.

Don Quichot, de Spaanse dolende Ridder, die krijg voerde tegen allerlei ingebeelde vijanden. Zijn naam—hoe wel hij maar een romanfiguur is—is spreekwoordelijk geworden, en men noemt thans ieder man, die zo doet een Don Quichot.

Elyseum.—Wijde velden in 't nevelig westen, waar volgens de Grieken de schimmen verblijf hielden.

Cicerone, geleider, gids.

„DE ZEEUWSCHE ARBEIDER.”

Zeeland is de provincie, die helemaal in de Z.W. uit-
hoek van Holland ligt. Een groot deel van de bodem
daar is vette zeeklei: een grondsoort van zo grote
vruchtbaarheid, dat Zeeland een van de rijkste land-
bouw-gewesten is. De schrijver heeft dan ook in zijn
schets vooral het oog op de krachtige boeren-arbeiders
van die streek.

Ik bespreek evenwel voor den borst.....enz.—Bespreken
heeft hier niet de bet. van spreken over, maar een an-
dere: welke? *Borst* bet. hier jonkman, eigenlijk: flinke
jonkman.

Vader Cats.—Zo is het meer dan drie eeuwen geweest:
n.l. dat in de typies-Hollandse gezinnen een grote sterk
gebonden editie van Cats' gedichten prijkte naast de
Staten-Bijbel. Bij plattelands-families van christelijke
stempel is het nog dikwels zo.

De Ruyter, Evertsen en Bankerts waren drie vlootvoog-
den van Zeeuwse afkomst.

„DE ROTTERDAMSE SLEPER.”

Van die eenvoudige voertuigen—bestaande uit twee
balken met ijzeren beugels aan elkaar verbonden—we-
melden vroeger de drukste verkeerswegen van Rotterdam.
Maar sinds die levendige handelsstad zo enorm in bloei
toenam, dat ze thans de tweede havenstad van de wereld
is—sinds geschiedt ook het goederen-vervoer tussen de
haven en de pakhuizen op groter schaal.

Voor vrachtvervoer dienen de Rotterdamse sleepwa-
gens. Anders dus dan de Amsterdamse sleepkoetsen,
waarmee de deftige burgers—vrouwen met stijve neepjes—

mutsen en mannen met bloemkool-pruiken—zich ververen lieten.

Rosinant.—Naam van het ellendige rijpaard van boven reeds genoemde dolende Ridder, Don Quicho. Sinds wordt iedere slechte, waardeloze rijknol met d' wijdsklinkende naam bestempeld.

„DE STRAATJONGENS.”

Deucalion en Pyrrha.—In de Griekse godenleer wordt oover verhaald van een grote vloed, die het ganse mensdom verdelgde. Alleen koning Deukalion en zijn gemalin Pyrrha, bleven over. Op bevel der goden wierpen zij stenen en kluiten („de beenderen hunner moeder Aarde”) over hun hoofden, en die rezen als menschen overeind. Zo werd het menselijk geslacht snel ver talrijkt.

Klapperlui.—De Klepperman is de nachtwacht van die tijd. De *taptoe*, het avondsignaal voor de soldaten, om naar de kazerne te komen.

Janklaassen-kast.—Kleine tent, waarin houten poppen door onzichtbare draden bewogen, allerlei lachwekkende toneeltjes afspelen. *Paljas*, harlekijn, hansworst, enz.

Kuitedekker—lange manel.

Zandschop, sluizen, sullebaantje.—Als de straten in de winter onbegaanbaar glad worden van sneeuw en ijs, worden heel in de vroegte mannen aan 't werk gezet om zand te strooien. Voor dat werk begint, hebben de jongens al een *sullebaan* (glijbaan) klaar op de bruggen en sluizen. De sluizen, hier bedoeld zijn ook maar gemetselde bruggen (gewelf-vormig).

Partiur—evenpartij.

„HET MELKMEISJE.”

In Holland gaat 't evenals hier bij ons: veel typiese dingen verdwijnen uit het leven. Ook dit eigenaardig type raakt van de baan. Op de hele kleine dorpen kan men nog te avond en te morgen zulke melkmeisjes met juk en emmers zien rondgaan, in de grotere steden wordt de melk aan de huizen bezorgd in karren of zelfs motors met grote tinnen kannen. Die melk komt ook niet rechtstreeks meer van de boerderij, maar van de „melkfabriek”; uit de tweede hand.

Zo moet overal de bonte verscheidenheid en afwisseling van het vroegere volksleven plaatsmaken voor eenvormige en eentonige nieuwicheden.

Galathea en *Aurora*.—De eerste doet hier dienst als verpersoonliking van het herderinne-leven; de tweede is de Dageraad. Beide horen thans, zoals we reeds opmerkten, 't beste thuis op de rommelzolder, want we zijn nu gewoon de dingen bij hun naam te noemen. (Evenzo *Thirsis*, blz. 346).

Theocritus en *Geszner*.—Twee dichters, die vooral het herdersleven bezongen hebben.

„DE HARINGKOOPEERS.”

Verse haring (ook genoemd: *groene haring*) is volgens alle fijn-proevers de heerlijkste vis, die de zee oplevert. Hij wordt daarom ook „zeebanket” genoemd. Zodra een haringvloot in 't voorjaar haar eerste netten vol gevangen heeft worden die in een snelzeilend schip (de *haringjager*) naar land gebracht. Van de eerste bezending gaat altijd een deel naar de koninklike familie, het overige wordt gretig gekocht tegen hoge prijzen.

Willem Beukelzoon vond het middel uit, om die kostlike vis voor spoedig bederf te vrijwaren (het z.g. haringkaken), en hierdoor werd de haringvangst een rijke bron van inkomsten voor de reeds zo welvarende Nederlanders van de 15e eeuw. Ook gaf ze aanleiding tot handel eer in zout, en later in allerlei andere artikelen tussen de Zuider- en Noorderhavens van Europa. Zo is de haringvisserij de oorsprong geworden van de Hollandse vloot die tijdens de laatste periode van de 80-jarige oorlog meesters was op de wereldzeeën.

Als er dus groot feestbetoon in Holland is bij 't aankomen van de eerste haring, dan rekent daarbij ook de roemrijke traditie mee!

„DE SCHAATSENRIJDER.”

Om van 't schaatsenrijden een juiste voorstelling te krijgen, zijn prentafbeeldingen 't beste middel. De snelheid, die op de Schaats bereikt kan worden, gaat zo ver dat de beste rijders in staat zijn om voor omtrent 10 minuten een sneltrein bij te houden. Zoals blijkt uit de schets wordt er ook veel werk gemaakt van 't zogenaamde figuurrijden. Als er dan ook staat: „Hij moet zijn meisjes naam in 't ijs kunnen snijden”—dan betekent dat: al rijdende, met de schaats.

De besten ziet men op het ijs meer zweven dan rijden.

Langs het water scheert.—Let op de biezondere bet die *scheren* hier heeft. Zie uw Woordeboek.

Kastelein.—Houder van een dorpsherberg of hotel.

Atalante.—Griekse Koningsdochter, vermaard om haar snel lopen.

„DE SCHOORSTEENVEGER.”

De minder welvarende landen leveren gewoonlijk aan de meer bloeiende een deel van de handen, die voor grove arbeid nodig zijn. De volksklassen in Italië zijn, door de geringe bloei van handel en industrie, maar arm; zij trekken uit, buitenslands. En even gewoon als hier bij ons de Italiaanse klipwerker is, is in Holland en elders de Italiaanse schoorsteenveger.

Met het schoonmaken.—Hier wordt bedoeld: de dubbeljaarlijkse, generale schoonmaak, die in 't voor- en 't najaar in alle Hollandse huizen gehouden wordt, en waarom de Hollandse vrouwen volgens sommigen berucht, volgens anderen beroemd zijn.

„DE HOFJES-JUFFROUW.”

Van de Hollandse *hofjes* en hun inrichting gaven we boven al een korte beschrijving. Van „kloosterachtige afzondering” spreekt de schrijver terecht, en hij laat, door zijn goede portrettuur, ons er helemaal in meelevén. En klooster-indruk is het ook, die de bezoeker krijgt, als hij, even uit de drukste straat van een stad terzijde afslaand, zich bevindt op het binnenplein van zo'n hofje. 't Is of we een reuzenstap terug doen van ons modern leven naar de tijd der middeleeuwen.

Leewerikenzode. Een zode van gras en kruiden.

Vlonder, schijnt hier te betekenen een ietwat verhoogd stuk vloer of podium. Wij kennen het woord alleen in de betekenis van een smal bruggetje of slootplank.

Etagère (spr. ee-ta-zjère) een salon-rakje, waarop allerlei ornamentjes geplaatst worden.

„DE ROTTERDAMSCHÉ ZAKKENDRAGER.”

„Daarbij vormen zij een gesloten college, een soc van gild”. Het woord „college” moet hier verstaan worden als korporatie, lichaam. Gilden waren de oudtijds bloeiende vakverenigingen van ambachtslieden. Die korporaties hadden een heel-wat verdere en deugdelik strekking dan onze tegenwoordigetrades-unions. Zij gaven een komplette en prakties werkende organisatie aan alle vakken van ambacht. Om eens een voorbeeld te nemen. Als een jongen in het timmervak wilde opgeleerd worden, moest hij dienst nemen bij een timmermansbaas als z.g. krullejongen; na een bepaalde tijd kon hij zich aanmelden voor een theoreties en prakties eksamen, wat afgenomen werd door het gilde-bestuur. Voldeed hij bij dit eksamen, dan kreeg hij een certificaat dat hem recht gaf op de rang van *gezel*; hij kon zich dan verhuuren als timmermans knecht. Niemand werd in 't werk genomen zonder zo'n certificaat. Dan later weer, na zóveel jaren kon hij zijn eksamen (theoreties en prakties) afleggen als *meester-timmerman*. Daarin geslaagd, had hij het recht om zich als *baas* te vestigen. Aan niemand anders werd dit toegelaten.

Zó, min of meer de arbeid organiserend, werken thans nog enkele korporaties, waartoe ook die van de Rotterdamse zakkedragers behoort. 't Zijn echter maar zwakke overblijfsels van de oude gilden. De Franse Revolutie heeft in haar averechtse wijsheid gemeend die „belemmerende middeleeuwse produkten” te moeten afschaffen. Maar wat een misgreep dit was, ondervinden wel de staatslieden van onze tijd, die te doen krijgen met de hedendaags

plaatsvervangers van die gilden, nl. de eenzijdig werkende *trades-unions*.

Esprit de corps.—gildegeest, besef van saamhorigheid.

„DE GROENVROUW.”

Ceres, de godin van de landbouw, in 't bijzonder van de koren-, zoals *Pomona* van de vruchten-teelt.

Peen.—wortelen.

Species, genus.—„Er zijn nog andere *eksemplaren* van de soort *groenvrouw*”.

Eerste bakvruchten.—Broeikas-vruchten.

„DE DORPSSCHOOLMEESTER.”

Evenzo als hier vinden we de dorpsschoolmeester getypeerd in het boek „De Pastorie van Mastland” (uit dezelfde tijd als Jonathan's boek) en in een vers van Bilderdijk, getiteld: *Kerk- en Schoolleeraar*. De tekening is dan ook naar waarheid, tenminste als we de tijd van die schetsen in aanmerking nemen. Nu is dat alles veranderd. Misschien vindt men er, hier of daar in een een verre uithoek, nog wel, die aan 't oude type herinneren door 't spreken van een Hollands als: „Horlogemaker zoudt gij dit horloge kunnen repareren; daar is een stofje ingeslopen en dat heeft deszelfs loop vertraagd.” Maar dat is dan een nog achtergebleven *species* van het verdreven *genus*.

De tijd, dat de dorpsonderwijzers, door hun voorlezeren kosterschap en in nog andere opzichten tamelijk afhankelijk stonden van de predikant en de kerkelijke autoriteiten is reeds lang voorbij. Ze hebben thans een goed bezoldigde en onafhankelijke positie, maar die dan ook

alleen bereikt kan worden door ernstige en deugdelijk studie.

Schibboleth.—Zie *Richteren* XII vs. 6.

Siegenbeek, Prinsen, Anslijn.—De eerste heeft in die tijd een spellingstelsel voor de Ned. taal ontworpen; dit algemeen erkend is totdat het betere van *De Vries Te Winkel* kwam. *Prinsen* was destijds de man van de leesmethode voor de scholen. *Anslijn* schreef tal van school-leerboekjes.

Index.—Dit woord heeft hier een sterker bet. dan in inhoud, register of bladwijzer. Hier is bedoeld de *index librorum prohibitorum*, d.i. de lijst van de boeken, die door de R. Kath. Kerk verboden zijn, om de leerstellingen die ze inhouden.

Onduitsche uitdrukkingen.—Onduits staat hier voor o. hollands. Zo ook in : *Nederduitsch* Herv. Kerk.

Tragédienne (spr. tra-zjee-di-enne).—toneelspeelster.

Katechismus van Martinet, een groot werk, „Katechismus der Natuur”, in die dagen de algemeen erkende autoriteit.

Wagenaar schreef een vaderlandse geschiedenis, waarin hij partij koos vóór de politiek van de Regentenfamilies, in alle gevallen, waarin zij tegenover het hu van Oranje gestaan hebben. *Bilderdijk's* „Geschiedenis des Vaderlands” verdedigde de staatkunde van de Oranje- en volks-partij. Vondel heeft in de 17e eeuw een treurspel gedicht *Palamedes*, dat een zinspeling is op de strijd tussen de Oranje- en de Regenten-partij. De dichter, die maar een bedroefd beetje van dez

staatkundige kwestie snapte, was een heftig partijgan-
ger van de Regenten. Daarom zocht „de meester”
troost bij hem.

Nut, verkorte naam van de *Maatschappij tot Nut van
't Algemeen*, die door schoolstichting en 't uitgeven
van schoolboeken zich beijverde „nuttige kennis” on-
der de mensen te verbreiden. *Nieuwenhuizen* was haar
stichter.

van der Palm, een destijds zeer geroemd redenaar.

Verzen van Staring.

A. C. W. STARING.

(1767—1840).

STARING werd geboren in Gelderland, een provincie rijk aan Kastelen, Landgoederen, Jachtparken en Heiden; en uit een familie, die zulke dingen onder haar bezittingen telt.

Starings vader was een Marine-officier, die een tijdlang een post bekleedde in Kaapstad bij de O.I. Compagnie. De zoon, Wijnand, werd toen opgevoed ten huize van zijn Oom. Op 19-jarige leeftijd promoveerde hij tot Doctor in de rechtsgeleerdheid.

In 1791 kwam hij door erfenis in het bezit van het bijna vorstelijk Landgoed „Den Wildenborgh”, waar hij zijn verder leven doorgebracht heeft, altijd arbeidende.

Aan de studie en de praktijk van de Landbouwkunde en de Landhuishoudkunde besteedde hij 't grootste deel van zijn tijd, verpozing vindende in zijn arbeid als letterkundige, historievorser en dichter.

Grote uitgestrektheden heidegrond, behorende tot zijn Landgoed, heeft Staring in prachtige dennebossen herschapen. Zijn Dennen had hij lief:

Gij spreidt, in uw ontelbre schaar,
Een groots geheel ten toon,
En boeit de stille wandelaar
Door hartvereedlend schoon.

Zoo richt dan, richt uw zuilen op—
 Breidt uit uw schaduwnacht,
 O Pijnen, om een heuveltop,
 Die mijn gebeenten wacht'!

Geen ijdele trots verhoog' de zerk,
 Noch sparre de opgang toe.
 Het Landvolk ruste er van zijn werk,
 Als ik van 't leven doe.

Zo luidt het slot van zijn Ode: *Aan mijne Dennen*.
 Men proeft er de geest van de vredige Land-edelman
 uit.

Geboren in de laatste helft van de 18e eeuw, was
Staring voor korter of langer periode, een tijdgenoot van
Bilderdijk, Helmers, v. Lennep, Tollens en Da Costa.

In zijn vroegste jongelingsjaren schreef hij reeds Latijnse en Hollandse verzen, waarom één van de toen nog bloeiende „Genootschappen” de 16-jarige knaap tot Medelid benoemde. Doch: dat bewijst niets ten gunste van die vroege poëzie; ze was dan ook nog zwak.

Maar Staring arbeidde voort. Zijn liefde voor de historie, het verleden, vooral de middeleeuwen, dreef hem uit tot de studie van Gelderse oudheden. De vondsten, die hij deed, die hij verzamelde, werden de bouwstoffen van z'n Epiese Poëzie: zijn Balladen en Romancen en zijn Dichterlike vertellingen, die grotendeels op Gelders grondgebied spelen. Die soort van poëzie had Starings liefde; ze neemt meer dan de helft in van zijn complete Dichtbundel. *Romantikus* is hij in deze Poëzie, in een tijd, toen de Romantiese richting in Holland nog maar schaars genoemd werd.

Van Starings dichterlike vertellingen zijn het meest

bekend geworden : De *Jaromir-cyclus*, *Het Vogelschieten*,
De Leerling van Pancrates. De twee laatste zijn vlotter
 van konstruktie dan *Jaromir* en *Marco*.

Voortreffelijke Balladen en Romancen heeft Staring ge-
 schreven : *Lenora*, *De Zwarte Vrouw*, *Adolf en Emma*,
Folpert van Arkel, e.a.

Leest men het beste van Starings Lyriese Poëzie, dan
trekt het de aandacht, dat de strenge soberheid van zijn
diktie zich ook daar niet verloochent, maar dat hij toch
in die soort een veel lossere en bevalliger toon weet aan
te slaan. Vergelijk maar eens met z'n drie grote Ver-
haaldichten de lyriese verzen als : *Herdenking*, *Adeline*
Verbeid, *Meizang*, *Oogstlied*, e.a.

Hier is er nog één, dat niet onder de opgegeven verzen
 voorkomt :

DE MIN.

Gij moeders,
 Gij hoeders
 Der bloeiende jeugd,
 Wat mort gij, wat noemt gij
 De spijtigheid deugd !

 Wat keert gij
 En weert gij
 De listige Min
 Van rijpende boezems?
 Hij raakt er toch in !

 De kruiper,
 De sluiper
 Houdt ijverig wacht;
 Hij ligt op zijn luimen,
 Bij dage, bij nacht !

Al sluiten
 Hem buiten,
 Met grendel en boom,
 Benagelde poorten;
 Al dreigt hem een stroom.

Twee achjes,
 Twee lachjes,
 Hij 's binnen, de Guit!
 En duizend sermoenen.....
 Hij is er niet uit!

Staring was een tijdgenoot van Bilderdijk, maar hij heeft niet zoals de meesten van die tijd de invloed ondergaan van Bilderdijk's poëzie. Voor hem was poëzie niet haastige gevoelsontboezeming in de aparte soort van taal, die toen „dichterlijke taal” genoemd werd.

Starings taal en beeld mogen soms wat stroef en gedrongen zijn, ze zijn nooit te hoog gespannen; ze lopen nooit weg met de gedachte, die ze uitdrukken moeten.

Dat mijn oor geen woest geschal
Boven eedlen zang gevall',
Noch mijn oog een bont vertoon,
Meer dan oudheids zedig schoon.

In die regels (Zie het vers: *Aan de Eenvoudigheid*) geeft Staring ons het richtsnoer voor zijn dichterlike arbeid. En deze eigenschap is het, die hem—hoewel midden in de Bilderdijkse periode staande—veel nader plaatst aan de poëzie van onze tijd dan van zijn eigen tijdperk. „Oudheids zedig schoon” heeft hij nagestreefd. De strenge soberheid van de classieken was zijn ideaal voor

inhoud en vorm van zijn poëzie. Waar hij dat ideaal in eens niet bereikte, bleef hij aan 't verbeteren. En wat dat verbeteren van hem betekende, kan men zien uit een vergelijking van het vers *Herdenking*, zoals 't eerst was, en zoals het later geworden is. De oorspronkelijke lezing vindt de student weergegeven op bldz. 105 van de *Bundel*, en de latere vorm, zoals het vers nu bestaat, op bldz. 66.

Wie de twee edities van dit ene vers vergelijkt, zal zien, dat „verbeteren” voor Staring iets anders, iets hogers was dan voor vele van zijn tijdgenoten, die hun werk aldoor bleven corrigeren, om maar beter te beantwoorden aan een stel van eigengemaakte „kunstregelen.”

Al rijper van opvatting en, gelijk daarmee, al soberder van vorm is dat vers geworden. De eerste editie is van 1780, de tweede van 1820; veertig jaar rijpens van Starings dichtergave ligt daar tussen in; en 't is te zien!

Veel poëzie van Starings tijdgenoten vindt in onze ogen geen genade meer. Maar Starings kleine *bundel* zal nog lang met genoeg opgeslagen worden door velen van ons tegenwoordig geslacht, die overigens hun beste bevrediging bij „de Nieuweren” vinden.

Van Staring's dichttrant in het algemeen geeft Beets ons de volgende mooie karakteristiek :

„Starings degelijkheid heeft ongetwijfeld hare schaduwzijde; en eene zulke die geheel geschikt is hem van populariteit uit te sluiten. Om geheel gewaardeerd, dadelijk en recht verstaan te worden, onderstellen vele zijner gedichten eene grotere mate van kennis en nadenken dan men aan het Algemeen mag toeschrijven; en wij mogen de weinigheid in woorden van de zin- en zaakrijkste onzer dichters niet overal van eenige stroefheid en gedwongenheid, de schielikheid zijner wendingen niet

altijd van onduidelikheid vrijpleiten. Staring is de man niet voor vluchtige, oppervlakkige lezers. Zijne verzen zijn geen muziek om van 't blad te spelen. Zij vereisen een oplettendheid, die zij ten volle waardig zijn en bij elke herlezing met de ontdekking van nieuwe schoonheden belonen. Maar deze schoonheden zijn schoonheden van détail, waarover de gewone lezer henenglijpt, en die door de verwaarlozing van een rustteken, de verplaatsing van een accent, het niet acht geven op een hoofdletter, verloren gaan of in zo vele duisterheden veranderen. Over het geheel is hij meer geschikt een geoefende smaak, dan een alledaags gevoel te strelen. Naar de droom zijner jeugd de Zanger van het „eenvoudig Landvolk” te worden, lag zoo min in zijn natuurlijke aanleg, als het door zijne classieke vorming bevorderd werd. Veeleer het: „Odi profanum vulgus et arceo.”

DRIE DICHTERLIKE VERTELLINGEN.

Meer dan de helft van de opgegeven verzen-bundel wordt ingenomen door vertellingen. Dit is in evenredigheid met Staring's complete dichtbundel; daar heeft de verhalende poëzie ook het leeuwendeel.

Hier zijn gegeven de drie grootste en meest bekend geworden dichterlike vertellingen: de *Jaromir-cyclus*, *Marco*, en *De Twee Bultenaars*.

De vertelling is een interessant gebied voor de poëzie. Want heel het wijde terrein van het dagelijks leven kan de dichter met ons als doorwandelen; met zijn scherp en geestig oog verder en dieper-dóór ziend dan wij, kan

hij ons telkens verrassende gezichtspunten openen in dat volle menseleven: dat leven met zijn duizendvoudig gebeur van grote en kleine dingen, met zijn tragiese en komiese, zijn ernstige en vrolike, zijn verheven en belachelike toestanden.

In min of meer verbeelde aktie laat de dichter-verteller dat leven voor ons optreden; zo hebben we dus in die soort van poëze altijd te doen met mensen. Daar zit het intrassante in. In hoofdzaak hetzelfde genot als de roman, geeft ons de dichterlike vertelling. Wij krijgen niet slechts mensen, handelende, voor ons opgeroepen, maar worden tevens min of meer ingewijd in hun inwendig of geestelik bestaan, waaruit dan hun handelingen als vanzelf zich verklaren. Telkens als de kunstenaar, 't zij dan als romanschrijver of als dichterlike verteller, ons met zulke mens-uitbeelding bezig houdt, verschaft hij ons een groot genot. Ieder kan 't voor zichzelf waarnemen, hoe hij bij zulke lektuur bezig is. Ja,— in eerste instantie—met de handelende mensen, die de dichter voor ons oproept, maar óók..... hoe hij telkens zijn eigen *Ik* vind op de achtergrond van zijn gewaarwordingen en waarnemingen.

Dit zal altijd het geval zijn, als we te doen hebben met een *echt* kunstenaar. Want hij werkt altijd zó, dat we in de biezondere personen en toestanden en lotgevallen, waar hij van vertelt, de typen vinden van *het algemeen menselike* d.w.z. dat, wat eigen is aan het innerlik bestaan van alle mensen, en dus ook van ons persoonlik.

In Staring's vertellingen zijn tal van sprekende voorbeelden te vinden tot verduideliking hiervan. We willen hier één aanwijzen:

In *Jaromir te Zutphen* lezen we, hoe die monnik een gelofte van ekstra-vasten gedaan heeft.

't Was de eerste keer 's Mans EXTRA VASTENDAG;
 Doch had de Non, die in zijn Vesperbrood voorzag,
 Van zijn Geloofte niets vernomen;
 En toen zijn Spijsuur was gekomen,
 En 't korfjen openging, bleek, wat het bovenst lag,
 EEN HOEN te zijn. 't Vereischte geen ontleden;
 Reeds was het, naar de kunst, den eter voorgesneden.

Zijn tanden waatren! Evenwel hij doet zijn pligt,
 En dwingt het afgewend gezigt
 Op Vader Augustijns Confessies neêr te kijken.
 Dit middel geeft allengskens baat!
 Hij vat steeds meer en meer den zin van 't geen er
 ... staat—
 Peinst op 't geleezne — en voelt de kwaâ begeerte wijken;
 Als... hoor!—daar valt iets! „klink!—klink-klank!”
 Wat mag het zijn? —
 De Sleutels waren 't der twee deuren. Augustijn
 Of de elleboog had schuld; ten minste naar den schijn.
 Snel bukt de Lezer, zonder zien, om ze op te rapen;
 Maar de open hand—dwaalt af—en vindt het Hoën!—

En nu die hand niet toe te doen;
 't Gegrepen Boutje, plots, gelijk een schorpioen
 Te laten vallen; of druilloorig aan te gapen,
 Als waar' het uit een knol gesneên!
 Het niet te proeven!—Van die reepjes ook geen èen—
 Geen twèe! tot ongemerkt het halve Hoën verdween!
 Hadt GIJ 't gekund? Indien gij ja zegt, ik zeg néen!
 Ik had, helaas, met Jaromir gegeten;
 Maar 't had mij ook, met hèm, tot in mijn hart gespeten.

Dit alles vertelt de dichter ons nu van 't persoonlijke

verleidings-geval van Jaromir. Maar we lezen 't niet zonder ons zelf daarin te voelen en zonder op te merken, dat, in essence, alle verleiding maar zó wezen en maar zó werken moet.

Het *biezondere* wordt ons dus hier verteld, maar het *algemene* zit er in. Dat is het wat vertelling tot *kunst* maakt

DE KOMIESE VERTELLING. Alle drie deze vertellingen van Staring behoren tot de komiese soort. Deze kwalifikatie betekent heel iets anders dan wat wij, in 't algemeen, verstaan onder de benaming van „grappige stories.” Zulke grappige stories vertellen ons net het uitwendig verloop van komiese gebeurtenissen; van die innerlike mens-geschiedenis, van die *mens-* of *ik-*openbaring, als hierboven aangeduid, vindt men er niets in. Daarom zijn ze net goed om de grove menigte te vermaken, die zich nu eenmaal tevreden stelt met een gulle lach om het zonderlinge van een persoon of een geval.

De fijnere kenner eist ook hier, dat de dichter ons late proeven de komiese *essence* van het verhaalde geval, en *tevens van alle soortgelijke gevallen*. Want, zoals we boven reeds gezien hebben, zó moet de dichter ons opleiden van het *biezondere* tot het algemeen-menselijke.

Van Cowper wordt verhaald, dat, op een avond toen hij weer *biezonder melancholies* gestemd was, Lady Austen hem het geval van *John Gilpin* vertelde. Dit komies geval pakte de dichter zó, dat het hem bijna de hele nacht wakker hield; zijn eens ontstoken verbeelding kon er niet meer los van; „amid roars of laughter from himself” bracht hij het verhaal in vers, schreef het de volgende morgen precies zo op, en—toen het enige dagen later in druk verscheen, kon de pers de aanvraag niet bijhouden. De „roars of laughter,” waaronder het vers ge-

boren was, trilden in al zijn regels door; het was weergegeven, zoals hij het, dichterlik-fijn-doorvoeld, *in zijn verbeelding* had zien afspelen; de *essence* van het komiese leeft er uit op; daarom werkt het zo aanstekelik óók op onze verbeelding.

Precies op dezelfde wijze is ontstaan Burns' dichterlike vertelling *Tam O'Shanter*. En, het is opmerkelijk, die twee verzen behoren tot de allerbeste komiese vertellingen uit de Europeese literatuur.

Maar uit zulke leverschuddingen zijn de verhalende verzen van Staring *niet* voortgekomen. Zó iets was er bij Staring niet. Hij was een kalm-blijmoedig en nuchter-verstandelik man; een soort van mensen die aan zulke heftige gemoedsschokken niet onderhevig zijn. Maar wél had Staring een fijne blik op het komiese in het leven; met een geestig pinkel-oogje, een glimlach om de lippen, loerde hij het af. Die geestige oog-stralingen en die fijne glimlach-plooiingen van de mond vinden we in zijn komiese verhalen, de plaats innemend van de leverschuddende schaterlach bij Burns en Cowper. Zo is het een stiller genot dat hij ons schenkt, maar niettemin een fijn genot. Zijn „Leerling van Pankrates” is o.i. zijn beste werk in deze soort.

HOE DE VERZEN TE GENIETEN. Om *genieten* is het te doen bij alle poëzie, bij alle kunst; mits, dat genieten maar verstaan wordt als *genot*- en niet als *genoegen*-smaken. Genoegen is te goedkoop.

Nu moet bij Staring's poëzie het genieten saamgaan met studeren. Wie oog heeft voor het echt-komiese in het leven, zal bij eerste lezing wel reeds zóveel te genieten krijgen, dat het hem een lust wordt dieper in de zin van al die komiese situaties, van die soms duistre—

maar toch altijd fijne—woorden en wendingen door te dringen. Dit te doen bij Staring eist werk, eist studie.

Staring stond te hoog, was te streng-klassiek van aanleg en vorming om mee te gaan met de gladde verzemkerij van Tollens en andere tijdgenoten, die helemáá ten onrechte als dichters beroemd geworden zijn. Maar met zijn eigenaardige dichttrant protesterende tegen de goedkope, zoetvloeiende rijmverhalen die toen zo in de smaak vielen, drijft hij de soberheid van zeggingswijze eens wat te ver, en vervalt dan tot duisterheid. Daar hebt ge b.v. de bijna berucht-geworden regels 55—60 van „Jaromir te Praag” en de moeilijk in-één-gevlochten regels 89—95 van „Marco III,” en tal van andere plaatsen. De student zal er inmiddels makkelijk genoeg uitkomen met behulp van de overvloedige aantekeningen, waarvan „de Zwolsche Editie” voorzien is. Wij gaan dáár dus niet op in. Maar, vooropgezet dat goed en helder verstaan van de tekst een allereerst vereiste is, komen wij terug op wat wij boven reeds aanduidden als de eigenlijke bron van genot in zulke poëzie n.l. *de openbaring van innerlijk mens-leven.*

MARCO. Uit het oogpunt van mens-studie is Marco wel het belangrijkste van de drie verhalen. Het is een mooie verzinnebeelding van karakter-ontwikkeling, een geval van bekering in de betekenis van zedelijke verbetering. Een man, die zich eerst als een dwaas gedroeg, wordt wijs. ↓

Ziet maar, hoe Marco ons van-den-beginne-aan getekend wordt als een nutteloze ijdeltuit, vervuld van zijn eigen *Ik*. Maar toch: hoe waardeloos hij zich openbare, hij heeft een goede kiem tot beterschap in zich. Let maar op wat in vers 38 van hem gezegd wordt, dat hij name-

lik vaak genoeg wenste iets loffeliks te doen en dat hij menigmaal zijn vervelingsjuk verzwoer."

Julia, in haar landelijke eenvoud, ziet scherp genoeg, om het beter trekje in Marco op te merken :

Het goede zaad, in zijn verdwazings-tijd
Aan Julia's doordringend oog gebleken
Te schuilen in dat hart (vers 39).

Zoals Marco voor ons optreedt in het begin van het vers, behoort hij tot die soort van mensen, die zich blind staren in de zon van hun eigen voortreffelijkheid en grootheid. Niets anders dan zichzelf zien ze, en willen ze zien. Marco is zo totaal ver-ikt, dat hij—gebelgd over de weinige attentie, die Julia hem schenkt—al aanstonds bedacht is op een zeer lage wraakneming.

Maar het lot keert hem, als hij tot de uitvoering komen zal :

De boog, die slinks op 't wild gespannen stond,
Had, dwalend met zijn pijl, de jager zelf gewond

De mislukte toverproef verandert Marco in een ezel. In die toestand komt hij in dienst van Julia. En dan begint de grote levensles, die hij te leren heeft. Hij krijgt ze in de vorm van „Voorbeeldslessen."

„Welk een School doorloopt de Cicisbee in twalef weken." (43).

Want, let wel, de toverproef had even gemakkelijk zó kunnen uitlopen, dat hij b.v. een *vogel* en niet een ezel geworden ware. Doch dat zou niet goed passen voor 't geval. Marco moet er onder, langs de weg van vernedering en dienstbaarheid.

„Zij zal er aan!" heeft hij uitgeroepen. „Als ik nu

koning ben, en zij slavin is," dan..... dan zal ik haar ten spot van allen maken. Doch 't geval leidt juist tot het omgekeerde: *Hij* werd slaaf, niet zij slavin; hij werd tot spot; niet zij.

En toen eerst werd hij vatbaar om te leren; te leren uit de voorbeeldslessen, die Julia, onbewust, hem geeft. In vers 36 en 37 beeldt de Dichter ons uit, hoe geheel anders hij hier Julia te zien krijgt dan in de wufte gezelschapskringen van Napels. En met welke uitwerking?

Te diep beschamend tuigt het leven
Van Marco tegen hem, daar 't hare, zó besteed,
Zich aan zijn oog vertoont. (Vers 38).

Als nu staks de langgehoopte metamorfose intreden en de Ezel weer *Marco* wezen zal, dan verwachten wij vanzelf een betere Marco, een:

„Die het betere thans verkoor
„En, na gedragen kruis, zich blij genot durft spellen.”

Gerust kan de Dichter zijn *dixi* uitspreken: „schatrijk aan hoop” voor de toekomst van deze, door *vernedering gebeterde* Marco, verenigd met de voortreffelijke Julia.

Julia, de uitnemende in lichamelik schoon, maar voortreffelijker nog in vrouwelike deugd, laat de Dichter optreden om „ten zoen van 't Recht haar Sekse te wreken.” (Op deze bondige, alles-insluitende karakteristiek moet goed gelet worden).

Nobeler figuur had de dichter in deze rol niet kunnen creëren. 't Is een genot om te zien, hoe haar optreden van 't begin tot het eind in één mooie lijn doorloopt. Zulk een karakter-lijn zelf uit te stippelen is een mooie

oefening en zal de ogen openen voor veel schoons in het vers, dat anders niet zo direkt te voorschijn springt.

JAROMIR. Ook „Jaromir” geeft ons openbaring van innerlik menseleven. 't Is vol van de fijnste trekken. Wij vestigden reeds de aandacht op dat zo menskundig getekende verleidings-tafreeltje. Doch wij zullen niet voortgaan met opnoemen en aanwijzen, want hierin steekt juist het geheim en het genot van zo'n studie, dat het gemoed van de lezer of student zich wijd openstelt om door zelf-zien en zelf-waarnemen in zich op te vangen al deze trekken van menseneleven, n.l. :

Om te zien, in z'n komiese kracht, zoals de Dichter het gezien heeft : als daar die Invalid (d.i. oud-soldaat) naar de spook-kamer gaat :

Zijn knevels streek hij op; zijn *kuif rees zonder strijken*
Vanzelve omhoog, zodra hij binnenkwam.

Om te zien, hoe..... doch wij zouden die taak immers aan de student overlaten. De voorbeelden van Staring's nuchter-komiese kijk op 't leven liggen hier als rondgestrooid ! Alleen tot recht verstand van heel het Dichtstuk, stippen we nog het volgende aan :

In dit verhaal hebben wij te doen met een strijd van de Boze (in 't Hollands ook heel vaak *Sinjeur Tenterkwaad*(*) en door 't volk al even tekenachtig *Heintje Pik* genoemd) tegen een geestelik heer. Met afwisselend geluk wordt de strijd gestreden. Jaromir heeft er aanleiding toe gegeven door zich te Praag een goede herberg en een overvloedige maaltijd te verschaffen met behulp van 's Bozen attributen. Dat zal „Heintje Pik” niet ongewroken laten : hij is het, die de klokke-klepels van Lochem op Jaromir's geschoren kruin neer smakt, dat de man „zo goed als dood ligt”; en hij „Sinjeur Tenter-

kwaad" is het ook weer, die de vrome monnik verleidt, om op z'n ekstra-vastendag in Zutphen's kerkbibliotheek te snoepen van dat lekker gebraden hoen. Maar Jaromir krijgt toch de laatste en beste kans, als hij (zie *Jaromir Gewroken*) eindelijk de Booswicht door het machtig bezweringsformulier onder zijn bedwang krijgt, en hem met „knoet of bullepees" een duchtige afstraffing toedient.

Die afwisselende strijd is op zichzelf intressant, en is door Staring geestig-raakgetekend. Maar 't is jammer, dat de Dichter zelf de mooie eenheids-idee, die de vier verzen tezaam hebben konden, zo aanmerkelijk verzwakt heeft, door in de aanhef van II en III ons opzettelijk onder de indruk te brengen dat wij in die vier verhalen niet noodwendig aan één-en-dezelfde persoon hoeven te denken, al heet hij ook in alle drie Jaromir. Waar is dan de psychologische draad?

Door deze misgreep heeft Staring zichzelf de gelegenheid benomen, om van zijn Jaromir-cyclus een streng meesterstuk te maken, waarvoor overigens prachtige gegevens aanwezig waren.

DE TWEE BULTENAARS. Ook deze vertelling is vol pikante momenten van mensleven. Wij vertrouwen, dat de boven-gegeven wenken voldoende zijn, om—ook op dit vers toegepast—de student met bewustheid het schone ervan te laten genieten.

Immers: 't springt al aanstonds in 't oog hoe de onderscheiden natuur en aanleg van Frederik en Otto zich openbaart in hun verschillende wijze van minnen. Daar is Frederik: hij is een dichter, een mijneraar; daarom wil hij ook van weelde niets weten, en trouwt later in de grootste eenvoud. Wat een echt-vrouwelijke ver-

schijning is Agnes, als ze eerst dat hopeloos opklimmen van Otto, door het venster, heeft staan begluren, en dan hem meelijdend te hulp komt.

Een mooie taak voor de student kan zijn, om eens schriftelijk uit te werken de psychologische eenheid en overeenkomst in de bekeringsgevallen van Marco en Otto.

ANDERE SCHOONHEDEN. Wij kunnen de student niet genoeg aanraden om aantekening te houden van al wat hemzelf als biezonder mooi in 't oog springt; ook dus van de mooie *zeggingen*, die bij Staring zo talrijk zijn.

Bij manier van oog-openers wijzen we hier op een paar voorbeelden van die aard: Let eens op de regels in Marco:

De boog, die sluiks op 't wild gespannen stond,
Had, dwalend met haar pijl, de jager zelf gewond.

En op de uitbeelding van Julia's stille toewijding:

Heur naam wordt op de tong vernomen
Van heel 't gezin, terwijl zij alles leidt:
stil, nochtans, als de veer, in 't uurwerk, door haar
[drijven

De wijzernaald zijn cirkel doet beschrijven;
Niet met luidruchtig onbescheid
Gelijk de beek op 't rad eens molens neer komt stoten.

En in *Jaromir te Lochem*, op de tekening van die eenzaam liggende waterpoelen:

Zij strekken ten badplaats aan de snaatrende eend,
Ten spiegel aan de bonte wolken.

Rijk is Staring ook in euphemistische zeggingen :

Die hier zijn handwerk drijft, vaart best..... (regel 30, Jaromir te Praag).

En :

Om van de toemaat af te komen, die ons postuur ontving.
(regel 64, „De Twee Bultenaars“).

ROMANTIEK. In al deze verhalen speelt, naar middeleeuwse trant, het bovennatuurlike een belangrijke rol. Staring had de Middeleeuwen met hun rijke verbeelding lief. Daarom zijn al z'n vertellingen zo echt-romanties. En daarom gaat 't hem ook zo handig af, als hij in de aanhef van *Marco II* de goede Oude Tijd zo triumfantelik ophemelt en de draak steekt met onze moderne geleerdheid en industrie, die als „armhartig kruimelwerk“ de taak van de wonderdoende toverstaf der Middeleeuwen moeten overnemen. De glans van „het heilgenot der Zalige Oude Dagen!“ straalt door al Staring's verhalende poëzie heen.

De Unie Lees- en Studie-Bibliotheek,

Onder redactie van Oud. Pres. F. W. Reitz en Prof. J. Kamp.

Uitgave van

„HET WESTEN“-DRUKKERIJ, Bus 196, Potchefstroom

Eigenaar-Bestuurder H. de GRAAF

VERSCHENEN:

	postvr
No. 1. <i>Eenvoudige Mense</i> , door J. Lub, geb. in linnen band	3/-
No. 2. <i>Donker Johannesburg</i> (geïllustreerd), door J. Lub, geb. in linnen band	3/-
No. 3. <i>Oorlogs- en andere Gedichten</i> , door Oud-Pres. F. W. Reitz, geb. in linnen band	2/-
No. 4. <i>Unie Kantate</i> , door Jan F. E. Celliers, with translation by H. G. Rawson	1/2
No. 5. <i>Gesellige Half Uurtjies</i> , door J. G. Engela, in linnen omslag	2/3
<i>Afrikaanse Verhale</i> , door J. G. Engela, in linnen omslag	2/3
No. 6. <i>De St. Nikolaas-Avond</i> van de <i>Génestet</i> , met Inleiding en Aantekeningen door J. Kamp	1/3
No. 7. „ <i>Zestig Versen</i> “ van <i>De Génestet</i> , uit „ <i>Laatste der Eerste</i> “, met Inleiding en Aantekeninge door J. Kamp	3/-
No. 8. <i>Hulpboekje bij de Studie der Proza Stukken</i> , opgegeven voor Hoogste Taalbond en Intermediar Eksamen 1911	1/3
No. 9. <i>Seuse Duiwels en wat hulle gedoen het</i> , (rijk geïllustreerd) door Ou Oom Jan, in linnen band	3/-
No. 10. <i>Die Esels-Kakebeen</i> , deur Dr. O'Kulis	1/1
No. 11. <i>Verse van Potgieters Trek</i> , door Totius, in 4to formaat	1/9
No. 12. <i>Recitatie en Leesboek voor de School I</i> , (SubSt., Stand. I en II) door W. Klooster, in linnen band	1/- 1/3
No. 13. <i>Recitatie en Leesboek voor de School II</i> , (Stand. III) door W. Klooster, in linnen band... ..	1/- 1/3
No. 14. <i>Op St. Helena</i> , door Jozef J. Kuhn	9d.
No. 15. <i>Twee Verzen van Ter Haar</i> , met Inleiding en Aantekeningen, en Inleiding en aantekening op het boek „Oostloorn“ door J. Kamp	2/6
No. 16. <i>Unie-Leesboek voor de School (Standaard II)</i> door C. J. Alers en H. Viascher (tweede druk) ... 1/-	1/3

	postvrij
No. 17. <i>Dark Johannesburg</i> , by J. Lub	2/3
No. 18. <i>Wilgerboom-bogies</i> , Verse van Totius	1/1
No. 19. <i>Uit de Nederlandse Lyriek van de laatste drie Eeuwen</i> (inhoudende opgegeven verzen voor Taalbond 1913) door Prof. J. Kamp, Theol. School, Potchef- stroom en Prof. Dr. T. H. le Roux, Univ. Kollege Pretoria... ..	4/6
No. 20. <i>Donkere Wolken</i> (geïllustreerd), door Paula	4/-
in prachtband	10/-
No. 21. <i>Unie-Leesboek voor de School (Standaard III)</i> door C. J. Alers en H. Visscher	1/3
No. 22. <i>Unie-Leesboek voor de School (Standaard I)</i> door C. J. Alers en H. Visscher	1/-
No. 23. <i>Vergeet Nie</i> , Histories-Romanties Verhaal uit die Anglo-Boereoorlog, door Dr. D. F. Malherbe, ...	3/6
No. 24. <i>Droge-Land Boerderij</i> , (met ongeveer 40 illustrasies) deur Heinrich S. du Toit	3/6
No. 24a. <i>Dry-Land Farming</i> , by H. S. du Toit (English ed.)	3/6
No. 25. <i>Hulpboekje</i> (met landkaart) bij de studie van Fruin's „Tien Jaren”, uit de 80-Jarige Oorlog, en van de verzen van Bilderdijk, Gezelle, Perk, Winkler Prins en Penning, door Prof. J. Kamp	1/6
No. 26. <i>„The Verdict,”</i> A drama of the Transvaal in three acts, bij Theo. J. Holzberg and I. K. Sampson ...	1/6
in linnen band	2/6
No. 27. <i>Boer en Barbaar</i> , deur J. H. Malan, met kaart. sketse en vele illustrasies	6/6

In prachtband 10/6 en 17/6.

Verkrijgbaar bij

„HET WESTEN”-Drukkerij, Bus 196, P.C.Stroom
en bij alle Boekhandelaren in Z.A.

Vraag al deze en andere Holl.-Afrikaanse Boeken
aan de Spoorweg Kiosken.

HET VROUWEN MONUMENT TE BLOEMFONTEIN.

NIEMAND VERGEET OM DADELIK EEN
EXEMPLAAR TE BESTELLEN VAN HET
MONUMENT-SOUVENIR,

*rijk Geillustreerd met de afbeelding van
„Het Monument” en de verschillende panelen en
groepen, en volledig verslag der onthulling te Bloem-
fontein, op Dinsdag 16 December 1913.*

1/3

per stuk, aan

„HET WESTEN”-DRUKKERIJ

Bus 196, POTCHEFSTROOM.

1/3

**Bestel spoedig om teleurstelling
te voorkomen.**